

**Filosofihaastatteluiden filosofiaa pragmatistisen nykyestetiikan 10-vuotispäivän aattona
Richard Shustermanin haastattelu**

Max Ryynänen

Olette tehneet lukuisia haastatteluita, joita on julkaistu useillakin eri kielillä. Toiset ilmeisen onnistuneet keskustelut ovat olleet avartavia tekstejänne opiskelevalle. Itse olen jäänyt pohtimaan, josko ne ovat vaikuttaneet omaan tutkimustyöhönne, eli oletteko käyttäneet haastatteluita myöhemmin tutkimuksessanne tietoisesti inspiraation lähteenä, tai suoranaisena pohjana artikkeleille. Miten hyödyllisiä haastattelut ovat filosofeille?

Richard Shusterman

Omasta mielestäni haastattelu-formaatti on erittäin hyödyllinen filosofialle ja olen pahoillani siitä, ettei tätä filosofian lajia harjoiteta Yhdysvalloissa yhtä paljon kuin Euroopassa. Haastatteluista on erityistä apua filosofisen keskustelun vapauttajana institutionaalisen filosofian keskustelun tavoista, mutta se voi auttaa myös itse haastateltavaa, filosofia vapautumaan totutuista ajattelun tavoista. Artikkelia tai kirjaa kirjoittaessani valitsen itse kysymykseni. Haastattelussa tulee usein pakotetuksi sellaisten kysymysten äärelle, joita ei itse olisi itseltään kysynyt, ja joihin ei edes haluaisi vastata. Haastattelutilanteissa tulee sellainen olo, että kyllähän näihinkin kysymyksiin on vastattava, ja tämä pakottaa uusien aiheiden ja jopa uusien tarkastelutapojen pariin. Sitä oppii joustavuutta ja tämä johtaa parhaimmillaan tuoreiden ideoiden tai näkökulmien löytämiseen. Jopa silloin kun kysymys koskee tuttua aihetta haastatteluformaatti saattaa pakottaa vastaamaan suuremmin kuin totutussa filosofoinnin muodossa, esseessä. Jälkimmäinen mahdollistaa ongelmien kiertelyn ja välttelyn. Tämä on puolestaan vaikeaa haastattelun ota ja anna -mallissa. Jos joku kysyy sinulta kysymyksen haastattelussa, sitä ei enää voi vältellä. Ja kun taustojen tarkisteluun ei jää aikaa, vastauksesta tulee vapaa ja mielikuviutusrikas.

Olen myös sitä mieltä että haastattelun suullisuus tekee vaikeammaksi retoriikan ja teknisen jargonin käyttämisen, sillä vuoropuhelun suora ja suullinen muoto ei yksinkertaisesti jätä aikaa retoriikan rakentamiseen. Lisäksi haastateltava tietää, että jos hän yrittää välttää epämiellyttävän kysymyksen, haastattelijä voi muotoilla kysymyksen uudestaan. Ja vaikka kysymykseen vastaisi, haastattelijä voi esittää jatkokysymyksen, joka voi olla eksplisiittisempi tai konkreettisempi kuin mihin haastattelijä on omassa kirjoittamisessaan totunut.

Lopuksi on sanottava, että suullisessa keskustelussa on enemmän vapautta ja vähemmän muodollisuutta kuin filosofian kirjoittamisessa. Jostakin asiasta kirjoittaminen vaatii enemmän keskittymistä eksklusiivisesti yhteen asiaan. Meiltä vaaditaan alituisen shekkien ja sopimusten kirjoittamista, mutta filosofian kirjoittaminen tuntuu sitäkin sitovammalta. Ääneen ajattelu haastattelussa on haaste seikkailuun. Ehkäpä arvostan tätä filosofian lajia siksi, että olen tehnyt niin paljon töitä hip hop -kulttuurin kanssa, mutta toisaalta, myös Foucaultin ja Bourdieun tapaisten ajattelijoiden tuotantoa ajateltaessa haastattelut ovat heidän vapainta, mielikuviutusrikkainta, ja kenties myös paljastavinta materiaaliaan. Foucaultin kirjat ovat epäpersoonallisia, mutta hänen haastattelunsa paljastavia, erityisesti siltä osin kun ne liittyvät hänen filosofiseen kiinnostukseensa rajakokemuksiin ja seksuaalisiin transgressioihin. Ne valaisevat myös hänen osallistumistaan erilaisiin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin käytäntöihin. Toisinaan olen taipunut pitämään

haastattelua apuvälineenä ja olen työstänyt niissä kehiteltyjä ideoita myöhemmissä kirjoissa ja artikkeleissa. Toisaalta – ehkä tähän voisi päättää – jopa suullinen haastattelu julkaistaan lopulta kirjoitettuna, ja näin alkuperäinen vapaus virheineen, rajanylityksineen ja irrallisuuksineen jää lopulta kuitenkin editoitavaksi. Haastatteluissa yhdistyy näin vapaus ja selvät rajat, samalla tavalla kuin taiteessa ja teoriassa. Sanottakoon vielä, ettei meidän tule unohtaa sitä miten haastattelu liittyy elimellisesti siihen dialogiseen filosofoinnin tapaan, jonka Sokrates perusti.

MR

Kirjastanne *Pragmatist Aesthetics: Living Beauty, Rethinking Art* (1992) on tullut yksi estetiikan nykyklassikoista. Siitä on myös tullut uuspragmatismien avainteos estetiikassa, ja eittämättä kirjan suosio on johtanut siihen, että sen kautta luetaan muutakin tuotantoanne, pidittepä siitä, tai ette. *Practicing Philosophy: Pragmatism and the Philosophical Life* (1997), *Performing Live: Aesthetic Alternatives for the Ends of Art* (2000) ja viimeisin *Surface and Depth: Dialectics of Criticism and Culture* (2002) jatkavat pragmatistisen estetiikan, mutta myös muiden filosofian osa-alueiden tutkimusta, usein *Pragmatist Aestheticsia* radikaalimmin ja Deweyn estetiikan ei-analyttiselle luonteelle uskollisemmin. Myös Wittgensteinia, Gadameria ja kirjallisuutta koskevia tutkimuksianne ajatellen tuntuu epäreilulta, että teitä luetaan niin pitkälle *Pragmatist Aestheticsin* kautta. Tunnnetteko tarvetta tehdä eroa *Pragmatist Aestheticsiin*, ja tätä kautta tuotantonne lukutapaan? Ette muuttaneet mitään merkittävää *Pragmatist Aestheticsin* uusintajulkaisuun (2000 [1992]), joskin teitte tarkennuksia ja lisäyksiä. Objektien tuoreita käyttötapoja esimerkiksi rapmusiikin estetiikassanne puoltaneena filosofina, eikö *Pragmatist Aestheticsiakin* voitaisi arvioida uudelleen, ehkäpä jopa teidän itsenne toimesta?

RS

Kiitän sinua muistutuksesta. *Pragmatist Aestheticsin* julkaisusta tulee tosiaankin 10 vuotta täyteen. Tapaan unohtaa tällaiset faktat, sillä kuten useimmat kiireiset ihmiset, keskityn koko ajan tulevaisuuden projekteihin. Kiitän keskustelunavauksesta siksikin, että kirja on edelleenkin ajatuksissani, juuri vuoden 2000 uusintaedition takia, ja myös siksi että sitä käännetään jatkuvasti. Kirja on julkaistu tai tullaan pian julkaisemaan ranskaksi, saksaksi, suomeksi, puolaksi, portugaliksi, japaniksi, koreaksi, slovakiksi, unkariksi, romaniaksi, kiinaksi ja espanjaksi. Jokaista käännöstä varten kirjoitan esipuheen, sillä mielestäni on hyödyllistä kontekstualisoida kirjaa, itsehän pidän kirjoja lähinnä ajattelun välineinä, joita voidaan, ja usein tuleekin muuttaa eri ympäristöissä ja eri kohteille. Toisaalta olen edelleenkin samaa mieltä itseni kanssa *Pragmatist Aestheticsin* pääkohtia ajatellen. Käytin toista editiota hyväkseni selvittääkseni niitä kohtia, joissa kirja mielestäni kaipasi korjailua. Myöhemmät kirjani ohjaavat pragmatismia uusiin suuntiin ja ehkäpä myös täydentävät *Pragmatist Aestheticsin* puutteita. Esimerkiksi *Practicing Philosophyssa* (1997) menen melkoisen syvälle poliittiseen teoriaan, kuten liberalismiin ja demokratian luonteeseen, ja filosofisen "itsen" poliittiseen rooliin. Elämänfilosofialla on siinä keskeinen rooli. *Performing Live* (2000) on puolestaan pitkälti omistettu somaestetiikalle, joka ei ongelmakenttänä liiemmin vielä esiintynyt *Pragmatist Aestheticsin* ensimmäisessä versiossa, vaikka keho korostui siinäkin tärkeänä esteettisen huomion kohteena. Uusimmassa kirjassani *Surface and Depthissä* (2002) kehitän pidemmälle analyttisen estetiikan kritiikkiä, mutta tarjoan myös näkemykseni siitä, että taide voidaan määritellä dramatisoinniksi, – idea, joka perustuu *Pragmatist Aestheticsin* taiteen määrittelyn kritiikille. Tällä tavalla olen kritisoinut *Pragmatist Aestheticsia* myöhemmässä tuotannossani... mutta, olen tietysti silti iloinen jos filosofiani tulee ylipäätään esitellyksi – vaikka sitten *Pragmatist Aestheticsin* kautta.

Uskon ja toivon ajatteluni vielä kehittyvän tavoilla, jotka olisivat ainakin periaatteessa yhdenmukaisia *Pragmatist Aestheticsin* lähtökohdtien kanssa. Pragmatismi pluralistisena, tulevaisuuteen suuntautuvana filosofiana, joka on muutokselle avointa auttaa tietysti omaksumaan uusia perspektiivejä ja käyttämään monien erilaisten ajattelijoiden ideoita ilman tarvetta hylätä pragmatistista orientaatiota. Lähtökohdiltaan pragmatismi on pluralistista myös historiallisilta lähtökohdiltaan – jonkinlainen sekoitus brittiläistä empirismiä ja eurooppalaista historismia. Ajattelen myös, että ajattelussani on tietty määrä jatkuvuutta suhteessa niihin filosofisiin orientaatioihin, joiden parissa työskentelin ennen pragmatismia. Työni analyttisen filosofian parissa, jossa näkyi Austinin ja Wittgensteinin vaikutus, oli sekin suuntautunutta pluralismiin ja käytännön käsitteeseen avaimena selittämiseen ja merkitykseen. Ensi vuoden vietän Japanissa oppiakseni enemmän aasialaisesta filosofiasta, joten tulee mielenkiintoiseksi nähdä miten noita filosofioita voi integroida hedelmällisellä tavalla viimeisen kymmenen vuoden aikana kehittämäni pragmatismiin. Ainakin itämaisilla filosofioilla on suuri kunnioitus kehon ja mielen kokonaisvaltaiseen filosofointiin, johon pyrin omassa somaestetiikassani.

MR

Martin Jay on kritisoinut somaestetiikkaanne siitä syystä, että keskitytte hänen mielestään liian kapeakatseisesti populaaritaiteisiin. Hän on myös argumentoinut deweyläisen ruumiinfilosofian puolesta yhteydessä ruumiillisuuden tutkailuun sitoutuneeseen taiteeseen (*body art*). *Pragmatist Aestheticsissa* somaattisuudesta on puhe muun muassa rapmusiikin yhteydessä, mutta Jayn syyte ei ehkä sittenkään ole täysin perusteltu, sillä somaestetiikka, jota kehittelette enemmänkin myöhemmissä kirjoissanne, ei ole mitenkään erityisesti sidottu juuri populaaritaiteisiin. Minusta vaikuttaa siltä, että teitä tulkitaan usein populaaritaiteen filosofina, vaikka kirjoitatte paljon muistakin aiheista, ja vaikka jopa populaaritaidetta koskeva kirjoittelunne keskittyy lähinnä taiteen ja populaarin vastakkainasettelun purkamiseen. Oletteko kokeneet tarvetta tehdä töitä tällaisen "brandin" kanssa?

RS

Martin Jay on erinomainen aatehistorioitsija ja olen erittäin iloinen siitä, että hän on ottanut somaestetiikan näinkin vakavasti. Nähdäkseni hän halusi yhdistää somaestetiikan rapmusiikkiin juuri siksi, että – kuten sanoit – ajatteluni yhdistetään helposti rapmusiikkiin siltäkin osin kun suoraa kytköstä ei olisi tarjolla, kai siksi, että rapmusiikkiin liittyy tietty sensationaalisuus. *Pragmatist Aestheticsissa* on vain yksi rapmusiikkia koskeva luku, ja silti tämä on kaikki mitä lehdet ovat kirjasta löytäneet. Tästä on vaikea valittaa, sillä vaikka kirjan lukeminen kärsi rapin aiheuttamasta sensaatiosta, se sai siitä johtuen myös melkoista mediahuomiota. En tietenkään osannut odottaa tätä kun kirjoitin kirjan. Kirjoitin rapista sillä olin rapmusiikin fani. Rap yhdisti itsetietoisien taiteen tekemisen filosofiaan ja politiikkaan, ja edusti näin sitä laaja-alaista ja käytännöllistä estetiikkaa jota puolustin *Pragmatist Aestheticsissa*. On totta, että paikoitellen saatan tulla nähdyksi rapin tai populaaritaiteen filosofina, vaikka suurin osa tuotantoani ei käsittele näitä kysymyksiä. Tätä ennen minut yhdistettiin T. S. Eliotiin, jota ei varmaankaan voi pitää populaaritaiteilijana. Älyllinen kulttuuri suhtautuu epäilevästi yksinkertaistaviin brändeihin, mutta on parempi olla noteerattu brandin tai jonkin nimikkeen (*label*) kautta, kuin jäädä kokonaan pimentoon. Oletan, että koska suuri osa työstäni on juuri nyt somaestetiikkaa – teorian ja käytännön yhdistelmä, joka suuntautuu somaattiseen reflektioon ja havaitsemiseen sekä itsensä luomiseen – saatan hyvinkin saada nimikkeen ruumiinfilosofi. Tämä voi puolestaan johtaa siihen, että minua kritisoidaan mielen unohtamisesta, vaikka työskentelen juuri purkaakseni dualismeja ja painotan,

että parhaissa somaesteettisissä käytännöissä yhdistyy mieli ja ruumis. Dualistinen ajattelu, esimerkiksi juuri mieltä ja ruumista koskien, on todellakin näin perustavaa länsimaisessa ajattelussa. Tämän takia, kun painotan somaattisen tärkeyttä, ihmiset luulevat, että kiellän tai laiminlyön mentaalista. Loppujen lopuksi on luotettava lukijoiden älyyn ja hyväntahtoisuuteen, kuten haastattelussa on luotettava annettuihin kysymyksiin, ja vieraskielisiä julkaisuja ajatellen, siihen, että omat vastaukset tulevat oikein tulkituiksi ja käännettyiksi – joten kiitoksia sinulle kysymyksistä ja käännöstyöstäsi...

Philadelphia / Helsinki, huhtikuussa 2002

FILOSOFIHAASTATTELUITA RICHARD SHUSTERMANISTA

Asselin, Olivier – Pontbriand, Chantal, 2001, "Self-Styling after the "End of Art": An Interview with Richard Shusterman", *Parachute* 105, 57-63

Bethune, Christian, 1994, "L'expérience comme forme de l'art", *Revue d'esthétique* 25, 179-186

Bortolotti, Maurizio, 1999, "Colloquio con Richard Shusterman", *Juliet, Art Magazine* 95, 24-25

Bengtsson, Staffan, 1998, "Somaestetik - Ett samtal med Richard Shusterman", *Material* 38, 20-25

Cathus, Olivier, 1999, "L'expérience esthétique du rap... Entretien avec Richard Shusterman", *Cultures en Mouvement*, 1999: 21, verkkoversio: <http://gredin.free.fr/rencontres/shusterman.html>

Dupuis, Annie, 1992, "Sur L'art à l'état vif", *Gradhiva* 12, 66-74

Gablik, Suzi, 1995, "Breaking Out of the White Cube", teoksessa Gablik, Suzi (toim.), *Conversations Before the End of Time*, 247-265, Thames and Hudson, London

Leyboldt, Günter, 2000, "The Pragmatist Aesthetics of Richard Shusterman: A Conversation", *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik: A Quarterly of Language, Literature, and Culture*, 48: 1, 57-71

Limnell, Petteri – Tuohimaa, Marika – Vuorio, Timo, 1996, "Richard Shusterman. Haastattelu", *Königsberg*, Vol 1: 2, 15-37

Ryynänen, Max, 1998, "Taiteet puntarissa: Richard Shusterman, taide ja populaaritaide", *Taide* 1998: 3, 44-45

Snaevarr, Stefán, 2001, "Livskunst, levende kunst: Richard Shusterman i samtale med Stefán Snaevarr", *Samtiden* 2001: 3, 109-115

Väkevä, Lauri, 2000, "Interviewing Richard Shusterman: Part 1", *Musiikkikasvatus* 2000: 5, 187-195, "Interviewing Richard Shusterman: Part 2: The Helka Interview", *Working Papers F19*, 4-7, University of Art and Design, Helsinki
